

ŠAKININKŲ kaimas

Dokumento pavadinimas (LT originalas, kalba neredaguota)	Šarlotos Rudytės-Jonaitienės prisiminimai apie gimtąjį Šakininkų kaimą (iš Šidlauskų šeimos archyvo).
Priedai	Nuotraukos iš Šidlauskų šeimos archyvo. Aprašus parengė Kristupas Šidlauskas.
Tekstus vertimui pateikė (data)	<i>ausra.kavaliauskiene@mlimuziejus.lt</i> (07.11.2025; 03/12/2025)
Originalas (LT)	mašinė raštinės fotokopija (7 lapai)
Lietuviško originalo (su transkripcija) ir priedų vertimas į vokiečių kalbą (bendra apimtis)	Ieva Perednienė (0,42 autorinio lanko)
Vertimo vieta ir data	Vilnius–Ottobrunn (Vokietija), 2025/11/27–2025/12/04
Galutinį dokumentą parengė (data)	Ieva Perednienė (04.12.2025)
<i>Vertime (DE) laužtiniuose skliaustuose pateiktos vertėjos pastabos</i>	

ŠAKININKŲ kaimas

Pateikėjas Šarlota Rudytė-Jonaitienė, tėvas Jurgis Rudys, motina Marta Valaitytė-Rudienė, brolis Ernstas Rudys, sesuo Anny Rudytė-Kvekienė, brolis Alfredas Rudys

1. Gimtinė – Šakininkų kaimas, Panemunės paštas, Tilžės-Ragainės apskritis.
2. Buvęs kaimo dydis iki 1941 m. – apie 80 žmonių, 13 sodybų, valdė apie 1100 morgų (apie 280 ha) žemės.
3. Sodybų išdėstymo schema, jų šeimininkai, žemės valdų dydis, pasiturintys ir neturtingieji – kaimas buvo išsidėstęs iš vakarų į rytus viena linija, Vakarų pusėje (žemesnėje vietoje) kaimą supo pylimas apsaugai nuo potvynių (kaimas stovėjo Nemuno užliejamoje zonoje), Rytų pusėje stovėjo aukštesnėje vietoje. Sodybų šeimininkai: 1) Emil Jakštas (Emil Jakscht), valdė 40 morgų žemės, vidutinio turtingumo; 2) Francas Voišvila (Franz Voischwill), valdė apie 50 morgų, pasiturintis; 3) Beno Deringas (Benno Döhring), valdė 60 morgų, vidut. turtingumo; 4) Jurgis Rudys (Georg Ruddies), valdė 60 morgų, vidut. turtingumo; 5) Heinrichas Zelininkas (Heinrich Sellinings), valdė 40 morgų, vidut. turtingumo; 6) Francas Šabovskis (Franz Schabowski), valdė 30 morgų žemės, nepasiturintis; 7) Davidas Sibitys (David Sibities), valdė 80 morgų žemės, vidut. turtingumo; 8) Arno Lengys (Arno Lengies), valdė 100 morgų žemės, pasiturintis; 9) Herbertas Sibitys – Davido brolis (Herbert Sibities), valdė 80 morgų žemės, vidut. turtingumo; 10) Paulius Šteinas (Paul Stein), valdė 30 morgų žemės, turėjo sūrių gamyklą, kuri aptarnavo visą kaimą, pasiturintis; 11) Gustavas Šermokas (Gustav Schermoks), valdė 100 morgų, vidut. turtingumo; 12) Gustavas Motejus (Gustav Motejus), valdė 100 morgų, vidut. turtingumo; 13) Francas Milkutaitis (Franz Milkutat), valdė 330 morgų, pasiturintis.

4. Sodybų schemas – kokie pastatai buvo, kaip išdėstyti, kur buvo sodai, daržai, gėlynai – kokie sodyboje buvo gyv. namas, tvartas, daržinė, malkinė, išdėstyti apskritime arba kvadrato, sodas, daržas ir gėlynas buvo prie gyv. namo.

5. Pastatai – mediniai, mūriniai, moliniai; pastatų didumas, stogų danga, puošmenos, kieno puošyba, išvaizda, statybos metai, statybos meistrai – pastatai buvo arba mediniai arba mūriniai, molinių nebuvo. Pastatai buvo įvairaus dydžio, stogai dengti daugiausia čerpėmis. Pastatai statyti daugiausia XX a. pradžioje.

6. Ūkininkai – ką augino laukuose, daržuose; kiek gyvulių laikė, kokius gyvulius, pajamos ir turtas – kaimas radosi Nemuno užliejamoje zonoje, todėl ūkininkai vertėsi daugiausia gyvulininkyste, nes kaimą supo potvynio užliejamos pievos, kuriose ganėsi daugiausia karvės (juodmargės). Karvių skaičius priklausė nuo valdomos žemės ploto: vienai karvei teko apie 6 morgus žemės. Pieną parduodavo Tilžėje (3 km nuo kaimo), kainos buvo neblogos, vėliau uždarius sieną, pieną supirkdavo pačiame kaime esanti sūrinė.

7. Žemdirbystė – kaip dirbdavo žemę, kaip tręsdavo, kaip derlių nuimdavo; naudoti įrankiai, technika – dirbamos žemės buvo mažai, joje augino bulves, runkelius, kopūstus, rugius, miežius, avižas, žemę tręsdavo mėšlu, zuperiu ir salietra. Šieno derlių nuimdavo piaunamomis mašinomis, javus piaudavo dalgiais.

8. Gyvulininkystė – gyvulių šėrimas, ganymas, karvių melžimas, pieno naudojimas, kiaulių skerdimas, avys, paukščiai – vasarą gyvuliai (karvės, arkliai) ganėsi aptvertose pievose, žiemą buvo šeriami tvartuose. Karvės buvo melžiamos rankomis, stambesni ūkiai sandė melžimui vyrus, vadinamus šveicorius. Pieną naudojo ūkio reikalams, kas likdavo,

parduodavo sūrių gamybai. Paukščių (vištų, žąsų, ančių) laikydavo gausiai.

9. Žemėvalda – kur buvo dirbama žemė, pievos (greta sodybos, atokiau, keliose vietose ir t.t.) – pievos ir nedideli plotai dirbamos žemės buvo daugiausia prie sodybų. Kai kurie ūkiai turėjo žemės keliose vietose.

10. Buitis – kuo kūrendavo, kaip valgį gamindavo, maisto atsargas ruošdavosi, namuose tvarkydavosi – gyv. patalpas apkūrendavo malkomis ir durpėmis, tą patį kurą naudodavo ir maisto gaminimui. Maistą ruošdavo virtuvėse, vasarą kai kurie ūkininkai įsiruošdavo laikinas virtuves kiemuose. Savaitgaliais kiemai buvo šluojami, gražinami. Prieš potvynį kiemai buvo valomi, sunešant daiktus (malkas, įrankius ir kt.) į pastogę.

11. Ūkio darbai laukuose ir sodybose (malkų ir kito kuro ruošimas, įrankių remontas, laukų sausinimas) – malkos buvo ruošiamos, genėjant prie pylimo augančius gluosnius, taip pat prie plento augančius atrinktus medžius. Malkų ūkininkai pasigamindavo iš potvynio atneštų medinių rąstgalių ir kitų atliekų. Malkos buvo gaminamos rankiniu būdu, naudojant pjūklą ir kirvį. Durpes gaudavo iš Ernststahl durpyno, kuris buvo netoli gretimo Trakininkų kaimo. Smulkesnius įrankius remontuodavo patys ūkininkai. Žemė buvo sausinama drenažu ir iškasant griovius. Darbus, kuriuos reikėjo apmokėti, atlikdavo specialios sausinimo brigados.

12. Darbai namuose (audimas, verpimas, stalių ir pan. darbai) – daugumoje sodybų buvo staklės audimui ir rateliai (Spinnrad) verpimui. Ausdavo staltieses, lovatieses, užvalkalus, užuolaidas. Staliaus darbus dažniausia atlikdavo pats ūkininkas, nors buvo ir stalių, kurie tuo užsiimdavo.

13. Verslai, amatai (siuvėjai, batsiuviai ir kt.) – kai kurie amatininkai (siuvėjai, batsiuviai) gyveno Šakininkų kaime, bet dirbo Pagėgiuose arba Tilžėje. Kaime buvo račius (Stellmacher).

14. Buvusios aptarnavimo įstaigos (parduotuvės, karčemos, paštas ir kt.), jų pastatai, savininkai – parduojuvių ir pašto kaime nebuvo. Savininkas Francas Voišvila (Franz Voischill) turėjo karčemą, pavadintą „Roter Krug“, kurioje buvo galima nusipirkti gėrimų ir maisto produktų.

15. Mokyklos – kur buvo, kokia kalba mokė, mokyklų pastatai, sodybos, mokytojai – Šakininkų kaime mokyklos nebuvo. Ji buvo gretimame Prūselių kaime (1,5 km nuo Šakininkų) Tai buvo pradinė 8-erių metų (vaikams nuo 6 iki 14 metų) mokykla, kurioje buvo mokoma vokiečių ir lietuvių kalba. Mokyklos pastate gyveno vienintelis mokyklos mokytojas Vilius Normanas (Willi Normann), kuris kalbėjo vokiškai ir lietuviškai. Mokyklą lankė apie 15–20 mokinių, kurie sėdėjo vienoje klasėje grupelėmis pagal amžių (klasę). Drausmė buvo griežta, mokytojas prasikaltusiems mokiniams užduodavo su vytele per nugara.

16. Valdiška tarnyba (kelininkai, geležinkeliečiai ir kt.) – kaime gyveno kelių prižiūrėtojas (Strassenaufseher) – Emil Jakštas (Emil Jakscht), kuris prižiūrėjo magistralinius kelius, – kaimo kelius tvarkė patys ūkininkai kaimo seniūno nurodymu. Kaime gyveno siaurojo geležinkelio (Smalininkai – Panemunė) mašinistas Fricas Podšiunas (Fritz Podschun).

17. Administracija – kur kokie viršininkai buvo, jų pareigos; pastatai ir sodybos – kaime buvo renkamas seniūnas (Gemeindevorsteher), kuris išrašinėdavo įvairius dokumentus, rūpinosi visais kaimo gyventojų reikalais. Po 1939 m. vietoje seniūno buvo renkamas Ortsbauerführer, kurio pareigos buvo tos pačios, kaip seniūno.

18. Susisiekimas – keliai, geležinkeliai, prieplaukos, uostai, jų pastatai, tarnautojai, transporto priemonės – susisiekimas buvo geras, čia pat buvo plentas, netoli kaimo praėjo siaurasis geležinkelis Tilžė–Smalininkai, kuris po II pasaulinio karo neišliko. Kaimo gyventojų transporto priemonės buvo arkliniai vežimai ir valtys, kurių pagalba susisiekdavo potvynio metu.

19. Miškai – jų priklausomybė, girininkijos, tarnautojai – kaime miškų, kuriuos dažniausia vadindavo giriomis, nebuvo.

20. Papildomi užsiėmimai, uždarbiai. Buvusios plytinės, pieninės, mėsinės, lentpjūvės ir kt. – kokios, jų pastatai – kaime buvo pieninė, kurios savininkas buvo Paulius Šteinas (Paul Stein). Ši pieninė aptarnavo tik Šakininkų ir Krakoniškių kaimus.

21. Gyventojų kilnojimasis, sodybų savininkų kaita – sodybų savininkai gyveno pastoviai, apie jų keitimąsi nebuvo girdėti.

22. Prekyba, parduotuvės, turgus – kur, kokie prekiautojai, jomarkai – išskyrus karčemą „Roter Krug“ jokių kitų prekybos taškų kaime nebuvo.

23. Kelionės į didesnius miestus – kaimo gyventojai važiuodavo arkliais į Tilžę ir į Pagėgius, į Karaliaučių, Gumbinę, Įsrutę važiuodavo traukiniu.

24. Kelionės į Žemaitiją ar kitas vietas Didžiojoje Lietuvoje – kaimo gyventojai į Didž. Lietuvą nekeliaudavo.

25. Išsilavinimas, mokslai, amato išmokimas – beraščių kaime nebuvo, visi turėjo pradinį išsilavinimą.

26. Samdiniai, laikini darbininkai iš kitur (iš Žemaitijos ir kt.) – samdinius laikė beveik visi sodybų šeimininkai, samdiniai buvo tik iš Žemaitijos, jų pasiūla buvo didelė, jie vaikščiodavo siūlydamiesi į samdinius. Ūkininkai Žemaitijos samdiniais buvo patenkinti, juos laikydavo kelis metus iš eilės, atlyginimą mokėdavo daugiausia pinigais (litas). II pasaulinio karo metu vienoje vietoje samdinių iš Didž. Lietuvos valdžia parūpindavo samdinių iš Lenkijos.

27. Bažnyčia – kur buvo, kada eidavo (ar važiuodavo) prisimenami kunigai ir kt. bažnyčios tarnai, pamaldos kokia kalba – visi kaimo gyventojai buvo evangelikų liuteronų tikėjimo, artimiausios bažnyčios buvo Tilžėje ir Pagėgiuose, žmonės į bažnyčias eidavo pėsti ar važiuodavo arkliais ar

dviračiais. Pagėgių bažnyčios kunigas buvo Jakobas Labrencas (Jakob Labrenz), o Tilžės – Totenhauptas (Todtenhaupt). Pamaldos vyko vokiečių ir lietuvių kalbomis.

28. Klebonijos – kunigų sodybos, ūkis, žemės valdos – kunigai gyveno klebonijose, bet ūkių ir žemės valdų neturėjo.

29. Parapijos – parapijų namai ir kt. veikla – kaimas priklausė Tilžės parapijai.

30. Surinkimai – sakytojai, surinkimų vietos, pastatai – surinkimai retkarčiais vykdavo pas Gustavą Motejų (Gustav Motejus), sakytojas atvykdavo iš Tilžės.

31. Draugijos, bendrijos – apie draugijas buvo mažai kas girdėti.

32. Jaunimas, vaikai – kaime egzistavo jaunimo „Hitler Jugend“ (HJ) organizacija, kuri buvo negausi.

33. Kapinės – kur, kokios, kapų priežiūra, buvę paminklai, kapų šventės ar buvo – kaimas turėjo savo kapines, kurios buvo laidojami Šakininkų ir Prūselių kaimo mirę gyventojai. Kapai buvo gerai prižiūrimi, stovėjo daug gražių paminklų, kurie po karo rusų kareivių buvo sunaikinti arba išgrobstyti. Kapinės tebestovi, tačiau dalinai yra apleistos, nes nebėra čia artimųjų palikuonių, kurie galėtų kapines prižiūrėti. Kapų šventės buvo švenčiamos per Velykas.

34. Papročiai, prietarai ir kt. – ketvirtadienių vakarais buvo vengiama dirbti (verpti, plunksnas plėšyti ir kt.), taip pat nebuvo dirbama (išskyrus gyvulių šėrimą) laikotarpyje tarp Kalėdų ir Naujųjų Metų.

35. Būdingi žmonių likimai – šio, kaip ir daugelio šio krašto kaimų, būdingas likimas tas, kad baigiantis II pasauliniam karui (1944 m. rudenį) visi kaimo gyventojai buvo prievarta evakuoti ir išvaryti į Vokietijos gilumą.

36. 1944 m. įspūdžiai, pokaris, vélesni dešimtmečiai, išvykimas į Vokietiją – artėjant iš rytų Raudonajai armijai, 1944 m. kaime didėjo įtampa ir baimė, kas bus, kai ateis bolševikai. 1944 m. spalio mėn. pabaigoje valdžios organai davė nurodymą palikti savo sodybas ir vykti per Nemuną į Rytprūsius. 1944 m. spalio mėn. 21–25 d. visi be išimties kaimo gyventojai, pasikrovę į arklinius vežimus reikalingą kelionei mantą ir maisto produktus, išvyko per Tilžę toliau į Rytprūsius. Ši kelionė visiems ištremtiesiems buvo šio krašto genocido pradžia. Iki karo pabaigos (1945 m. gegužės mėn.) vieni žuvo karo keliuose užėmus Rytprūsius rusų armijai, kiti nuskendo, bandydami pabėgi į Vakarų, Kuršių mariose ir Baltijos jūroje, kitiems pavyko pasiekti Vakarų Vokietiją ir ten įsikurti. Pasibaigus karui, iš išvykusių kaimo gyventojų niekas negrižo į gimtąjį kaimą, išskyrus mano šeimą – tėvą Jurgį Rudį, motiną Martą Rudienę ir mane, jų dukrą Šarlotą Rudytę. Brolis Ernstas tarnavo puskarininkiu (Unteroffizier) vokiečių armijoje Rytų fronte, išliko gyvas ir gyveno Vokietijos Demokratinėje Respublikoje. Brolis Alfredas žuvo karo metu (1943 m.) Hanau mieste. Sesuo Anni, kuri gyveno ištekėjusi Natkiškiuose, taip at pasitraukė į Vakarų ir pokaryje gyveno Vokietijos Dem. Respublikoje.

Aš su tėvais grįžusi į gimtuosius Šakininkus 1945 m. birželio mėn. 20 d. savo sodybą radome užimtą atsikėlusiuųjų iš Žemaitijos, ir mums buvo pareikšta, kad savo ūkyje mes pasilikti neturime teisės. Mes persikėlėme gyventi ir dirbti į Bubliškės taryb. ūkį, įsikūrusį Bardėnų km.

Šakininkų kaimo sodybų pastatai išliko, nes čia tuoj po karo įsikūrė Rambyno taryb. ūkio (būstinė Lumpėnų km.) skyrius.

Šarlota Jonaitienė

Priedai

	Šidlauskų šeimos archyvo nuotraukos	
1.		<p>Rudžių šeima priešais savo namą Šakininkų k. apie 1930 m.</p> <p>Iš kairės pirmoje eilėje: Ernstas Rudys (Ernst Ruddies), Šarlota Rudytė (Charlotte Ruddies), Alfredas Rudys (Alfred Ruddies).</p> <p>Antroje eilėje iš kairės: neatpažinta mergina, Anė Rudytė (Anni Ruddies), Marta Rudienė (Valaitytė) (Martha Ruddies geb. Wallat), Jurgis Rudys (Georg Ruddies).</p> <p>Už tvoros – samdiniai?</p>
2.		<p>Šarlota Rudytė (Charlotte Ruddies) (kairėje) su drauge Tilžėje, 1943 m. vasaris.</p>

3.		<p>Šarlota Rudytė (Charlotte Ruddies) su mylimu žirgu savo namų kieme prie ūkinio pastato (tvarto).</p> <p>Šakininkai, apie 1942 m.</p>
4.		<p>Šarlota Rudytė (Charlotte Ruddies) savo namų kieme su viešnia (neatpažinta) prie ūkinio pastato (tvarto)</p> <p>Šakininkai, apie 1942 m.</p>
5.		<p>Jurgis Rudys (Georg Ruddies, Marta Rudienė (Valaitytė) (Martha Ruddies (geb. Wallat), Šarlota Rudytė (Charlotte Ruddies) prie įėjimo į gyvenamąjį namą.</p> <p>Šakininkai, 1943 m.</p>

6.

Motiejų (Mothejus) ir Rudžių (Ruddies) šeimos priešais savo gyvenamąjį namą.

Trakininkai., 1919 m.

Iš kairės pirmoje eilėje: Elzė Rudienė (Motiejūtė) (Elsa Ruddies, geb. Mothejus), Valteris Rudys (Walter Ruddies), Mikelis Rudys (Michael Ruddies), Krista Motiejienė (Kairytė) (Krikszte Mothejus, geb. Kairies), Vilius Motiejus (Willy Mothejus), Mikelis Motiejus (Mikkelis Mothejus), Gerhardas Rudys (Gerhard Ruddies).

Antroje eilėje iš kairės stovi: Dora Hedingienė (Motiejūtė) (Dora Heading, geb. Mothejus), Milkus Motiejus (Milkus Mothejus), trečias Fricas Motiejus (Fritz Mothejus), dvi samdinės.

7.		<p>Sutuoktiniai Elzė Rudienė (Motiejūtė) (Elsa Ruddies, geb. Mothejus) ir Mikelis Rudys (Michael Ruddies)</p> <p>Willy Zimmer fotostudijos, buvusios adresu Wasserstrasse 6, Tilžė, nuotrauka, apie 1914 m.</p>
8.		<p>Kintuose (Kinten), 1938-07-04</p> <p>Pirmoje eilėje trečia iš kairės Šarlota Rudytė (Charlotte Ruddies, šalia – Edita Hauptaitė (Edith Haupt).</p>
9.		<p>Merginos prie paminklo žuvusiems I pasauliniame kare (1914–1918) Rusnėje, apie 1938 m.</p> <p>Pirmoje eilėje antra iš kairės Šarlota Rudytė (Charlotte Ruddies).</p>

10.		<p>Rusnėje (im Russ), 1938 m.</p> <p>Antroje eilėje viduryje stovi Šarlota Rudytė (Charlotte Ruddies).</p>
11.		<p>Atsisveikinimas (Abschied) 1943-08-25</p> <p>Paskutinis atsisveikinimas su šeima ir gimtaisiais namais, Šakininkai, 1943-08-25.</p> <p>18-metis šauktinis Alfredas po viešnagės namie vėl grįžta į kariuomenę ir spaudžia ranką motinai. Žuvo praėjus lygiai 13 mėnesių – 1944-09-25 per bombardavimą nuo skeveldros. Palaidotas Hanau mieste (Vokietija)</p> <p>Iš kairės: Marta Rudienė (Martha Ruddies), Šarlota Rudytė (Charlotte Ruddies), neatpažintas asmuo, Jurgis Rudys (Georg Ruddies), Alfredas Rudys (Alfred Ruddies).</p>